

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Dějiny soukromého práva Pořizovací volnost a/nebo rodinná solidarita ... provází Ondřej Horák

Témata a příprava

- **témata:**

- povinný díl, nepominutelný dědic
- reprezentace, vydědění

- **příprava:**

- a) kdo patří mezi nepominutelné dědice a jaká je výše jejich povinného dílu (vyřešte podle jedné zahraniční úpravy mimo Slovenska)
- b) má potomek vyděděného potomka právo na povinný díl, i když vyděděný potomek přežil zůstavitele? (vyřešte podle OZ a fakultativně podle jedné zahraniční úpravy mimo Slovenska)

Et in Arcadia ego...

*„Lidé více statek a zboží
než přátely milují.“ (Všehrad)*

Nicolas Poussin, 1637/38, Louvre, Paris

Et in Arcadia ego - Memento mori

Guercino, 1618-22, Galleria Nazionale d'Arte Antica, Roma

Dva výchozí přístupy k majetku a dědění

my x já

naše x moje

rodina x jedinec

majetek: rodinný x osobní

zásada: nucenosti x volnosti

resp. nověji familiarizace x „individualizace“

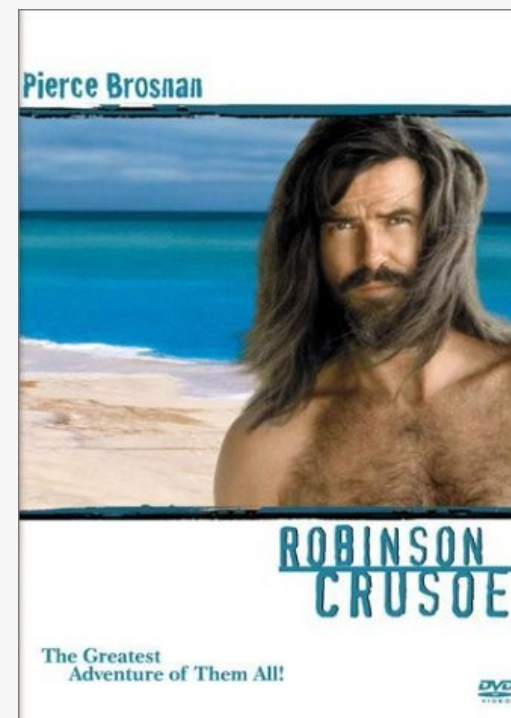
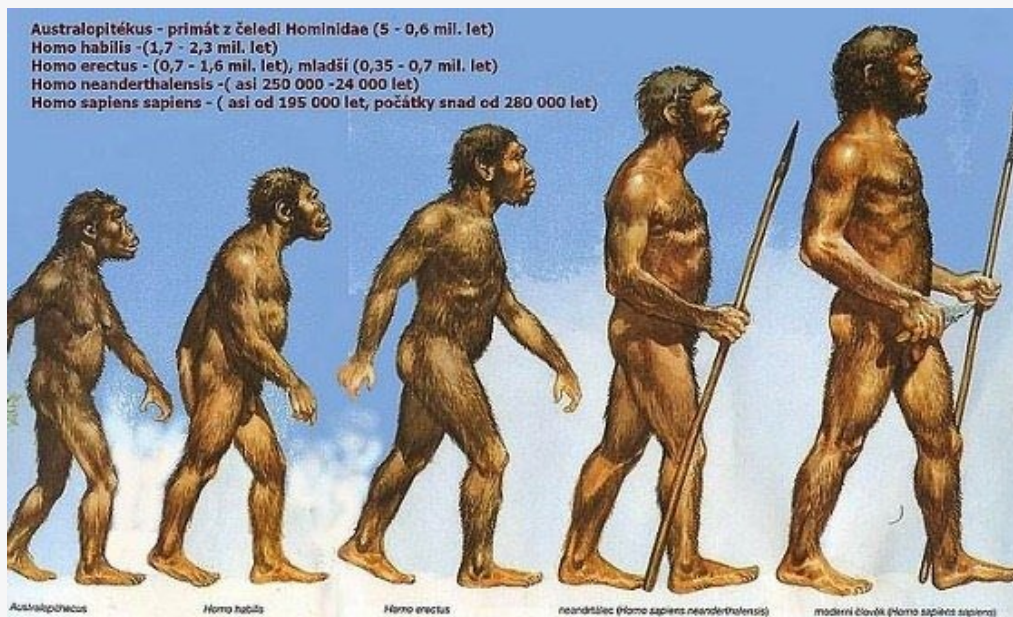
paradigma: rodinná solidarita x svoboda

původ: germánský x románský

Dva výchozí přístupy k dědění a majetku

- moderní evropské právní řady jako kompromis

Principy dědického práva

- a) princip zachování hodnot
  - b) princip přechodu na jednotlivce
  - c) **princip pořizovací volnosti**
(zmírněný úpravou povinného dílu)
  - d) princip rovnosti osob a věcí
  - e) princip univerzální sukcese
(zmírněný dobrodiním inventáře)
- vliv římskoprávní tradice
  - Emanuel Tilsch (1866-1912)

Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací právní vědy (1905)

Dědické právo v OZ

- vychází především z rakouského dědického práva, ve kterém „spatřuje svůj vzor a silně se se jím inspiroje“
- hlavní inspirační zdroj: VN OZ 1937 (78 % M. Daduová)
- posiluje zůstavitelovu volnost při jeho rozhodování o majetku pro případ smrti, smluvní prvky
- upřednostňuje „mrtvé před živými“

Emil Svoboda (1878-1948)

- * Praha, studia práv Praha
- desetileté právní praxe
- profesor pražské právnické fakulty od 1921, děkan PrF UK 1929/30
- právně-filosofická orientace
- zaměření na rodinné a dědické právo
- referent subkomitétu pro dědické právo

Dědické právo. Návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníka pro Československou republiku (1921, 2. vyd. 1924)

pořizovací (testovací) volnost

X

ochrana nepominutelných dědiců

= právo povinného dílu

***Pflichtteilrecht - Forced Heirship -
Querella inofficiosi testamenti***

Dědění se zaručuje?

Ústavní rozměr českého dědického práva

LZPS čl. 11

(1) Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu.
Dědění se zaručuje.

(3) **Vlastnictví zavazuje.** Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. ...

čl. 32 (1) Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.

Dědění se zaručuje!

Ústavní rozměr německého dědického práva

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (1949)

I. Grundrechte (Art. 1-19) Art. 14

(1) Das Eigentum und **das Erbrecht** werden **gewährleistet**. Inhalt und Schranken werden durch die Gesetze bestimmt.

(2) **Eigentum verpflichtet**. Sein Gebrauch soll zugleich dem Wohle der Allgemeinheit dienen. ...

BVerfGE 112, 332 ff. (19. 4. 2005) „Familiensolidarität“
Pflichtteilrecht - Erbrechtsgarantie und Schutz der Familie

A) Ne(o)pominutelní dědicové

- *ABGB* i *VN/37* (potomci/pokud ne tak předci; u potomků $\frac{1}{2}$, u předků $\frac{1}{3}$ zákonného podílu)
- *OZ/50* (nezletilí celý, zletilí a předci v nouzi $\frac{3}{4}$)
- *OZ/64* (nezletilí celý, zletilí $\frac{3}{4}$, po novele $\frac{1}{2}$)
- *OZ* (pouze potomci; nezletilý $\frac{3}{4}$, zletilý $\frac{1}{4}$)
- geneze *OZ* (osnova 2005 zletilým $\frac{1}{2}$, osnova 2007 $\frac{1}{3}$)
- **rodiče/předci jako ND** např. Německo, Švýcarsko, Francie (do 2006), Rakousko (do 2016), Polsko

Povinný díl pro manžele?

- specifická pozice manželky (vdovské věno...)
  - *ABGB* (zákonné dědické právo manželů až 1. dílčí novelou z roku 1914)
  - diskuse na *Sjezdu čsl. právníků v Brně* (1925), v rámci meziválečné kodifikace nezavedeno
  - manželské majetkové právo:
    - koakvizice* (uherské právo)
- ZákSpolMaj* (1949), *BezSpolMan* (1964), *SJM* (1998)
- Německo, Švýcarsko, Rakousko (1978), Francie (2001)

B) Reprezentace a vydědění

- **zadání:** má potomek vyděděného potomka právo na povinný díl, i když vyděděný potomek přežil zůstavitele?
- **výklad:** § 1646 (3): Přežije-li vyděděný potomek zůstavitele, nedědí ani potomci vyděděného potomka, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli. Nedožije-li se vyděděný potomek smrti zůstavitele, pak jeho potomci dědí vyjma těch, kteří jsou samostatně vyloučeni z práva dědického.

Reprezentace a nástupnictví potomků

- nástupnictví potomků na místo nedědícího potomka
- otázka určení osob i výpočet podílů
- materiální x formální reprezentace

/potomek odvozuje x neodvozuje své právo od toho, koho nahrazuje/

- směřování od materiální k formální reprezentaci

/v ABGB došlo *aequitatis causa* k prolomení - původně výchozí - materiální reprezentace u potomků dědicky nezpůsobilého i vyděděného potomka, k dalším posunům pak III. dílčí novelou z roku 1916/

Reprezentace v OZ

- **instituty:** zákonná dědická posloupnost, dědická nezpůsobilost, vydědění,
- zřeknutí se dědického práva, odmítnutí dědictví, vzdání se dědictví,
- dvě odlišné situace dědice: 1) buď s jeho spoluúčastí nebo 2) bez jeho spoluúčasti
- jaké je postavení potomků nedědicího potomka?
/otázka „dědění“ a „povinného dílu“, OZ poměrně důsledně rozlišuje/

Dědická nezpůsobilost x vydědění

- **pojem:** zákonné x volní vyloučení z dědického práva, resp. z nabývání pro případ smrti (podle OZ je vydědění částečné či úplné vyloučení z práva na povinný díl)
- **smysl:** sankce za závadné chování (nepominutelných) dědiců vůči zůstaviteli či společnosti
- vydědění je přirozené vyvážení práva na povinný díl (ABGB § 768n., BGB § 2333n., ZGB Art. 477n., KC Art. 1008n.)

Vydědění

- OZ: obdobné důvody jako v OZ/64, méně formální, ale přísnější
- DZ: zásada *exhereditationes non sunt adiuvandae* (vydědění se nemá podporovat)
- *postavení potomků vyděděného potomka*: ABGB § 779-780 (ve znění ErbRÄG § 729 odst. 3 a 758), BGB -, ZGB Art. 478 odst. 2 a 3, KC Art. 1011, O/31 § 687-688, VN/37 § 589-590, OZ/50 § 552, OZ/64 § 469a odst. 2, NOZ § 1646 odst. 3.

Postavení potomků... OZ/64/82/91

Dědická nezpůsobilost (§ 469) x vydědění (§ 469a)

- § 469a (2): Pokud to zůstavitel v listině o vydědění výslovně stanoví, vztahují se důsledky vydědění i na osoby uvedené v § 473 odst. 2. [potomci]
- § 473 (2): Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědického podílu stejným dílem jeho děti. Jestliže nedědí ani tyto děti nebo některé z nich, dědí stejným dílem jejich potomci.

Postavení potomků... OZ

Dědická nezpůsobilost (§ 1481n.) x vydědění (§ 1646n.)

- § 1483: Potomek toho, kdo je vyloučen z dědického práva, nastupuje při zákonné dědické posloupnosti na jeho místo, i když vyloučený přežije zůstavitele...
- § 1646 odst. 3: Přežije-li vyděděný potomek zůstavitele, nedědí ani potomci vyděděného potomka, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli. Nedožije-li se vyděděný potomek smrti zůstavitele, pak jeho potomci dědí vyjma těch, kteří jsou samostatně vyloučeni z práva dědického.

Děkujeme za pozornost;)